

De pil

Je neemt iedere dag een pilletje en je raakt niet zwanger. Zo worden dagelijks ongeveer tachtig miljoen vrouwen en meisjes door de farmaceutische industrie in een keurslijf gelijkgeschakeld. Tegelijkertijd is het voor velen van hen een redder in de nood. In twee afleveringen ontwikkelt Bart Maris gedachten over de werking van de pil. Hij doet dit op basis van zijn jarenlange ervaring als gynaecoloog en op basis van het antroposofische mensbeeld.

BART MARIS

1. Een redder in nood die mechaniseert en egaliseert

De pil was ruim vijftig jaar geleden het redmiddel voor hopeloze, zwangere vrouwen uit arme immigrantengezinnen. Nu slikt iedereen; het is als het nemen van een aspirientje. Maar is het wel zo gewoon? Wat is – behalve onvruchtbaarheid – de consequentie van het slikken van de pil? Worden vrouwen hierdoor meer afgesneden van de kosmische ritmen? Bart Maris onderzoekt de werking van de pil; dogma's zijn hierbij volgens hem niet op zijn plaats. Wel de moeizame weg van eigen oordeelsvorming en een bewuste keuze.

Werkloze vaders, een hoog alcoholgebruik, veel verwaarloosde kinderen en vooral hopeloze zwangere vrouwen die in hun nood illegale abortussen laten doen en daar niet zelden zelf aan sterven. Het zijn de levensomstandigheden van de gezinnen in de arme immigrantenwijken van New York in het begin van de vorige eeuw. In zulke gezinnen werkte wijkverpleegkundige Margaret Sanger (1879-1966). Ook zij was opgegroeid in een gezin met elf kinderen. Toen haar moeder op vijftigjarige leeftijd overleed, was ze negentien. Op de begrafenis riep ze woedend tegen haar vader: 'Jij hebt het gedaan, ze is aan te veel bevallingen doodgegaan!'

Tijdens haar opleiding verpleegkunde kwam ze met radicaal-socialistische groeperingen in contact, waar werd gesproken over seksuele uitbuiting en bevrijding van vrouwen. Toen ze daarna in de armenwijken van New York de verschrikkelijke gevolgen van uitbuiting en onderdrukking van vrouwen direct leerde kennen, nam ze het besluit haar leven in dienst van de seksuele voorlichting te stellen. Om vrouwen voor de gevaren van te veel zwangerschappen en levensgevaarlijke abortussen te behoeden.

VOLKSVOORBEHOEDMIDDEL

Het thema seksualiteit en anticonceptie was in Amerika absoluut taboe en zo kwam ze, in verband met publicaties over dit onderwerp, meerdere keren in de gevangenis. Het was 'illegale obscene literatuur'. In 1916 opende ze in Brooklyn de eerste polikliniek voor gepland ouderschap, die na tien dagen onder enorme toeloop door de politie werd gesloten. Opnieuw kwam ze achter de tralies. De beweging was echter niet meer terug te dringen, mede omdat de pers er veel aandacht aan schonk. In de daaropvolgende jaren ontstonden er in steeds meer steden 'birth-control-centra', die zich later bundelden in de 'Planned Parenthood Federation of America'.

In 1950 kreeg Sanger een brief van de ongeveer even oude Katharine McCormick, een van de eerste vrouwen met een academische opleiding in Amerika, die een vermogen van enkele miljoenen had geërfd en zich sindsdien voor het vrouwenstemrecht en later voor anticonceptie inzette. In de brief vroeg ze Margaret Sanger of ze wist aan welk anticonceptieonderzoeksproject ze het beste een flink bedrag ter ondersteuning kon overmaken. Korte tijd later hadden deze beide dames van boven de zeventig Gregory Pincus, de bekende biochemicus die echter in de universitaire wereld een buitenbeentje was, voor een diner uitgenodigd. Ze gaven hem de opdracht een 'volksvoorbehoedsmiddel' te ontwikkelen, dat zo gemakkelijk als een aspirientje kon worden ingenomen. Katharine McCormick stelde hiervoor twee miljoen dollar beschikbaar. Zo is de pil een van de weinige middelen die geheel op privé-initiatief, met eigen geld en zonder hulp van een farmaceutisch bedrijf werd ontwikkeld.

JAMWORTEL

De opdracht was echter niet gemakkelijk. Vooral de grote hoeveelheid enigszins betaalbare grondstoffen die nodig zou zijn, werd een probleem. Het is de chemicus Russell Marker gelukt om na intensief zoeken uit de jamwortel, die je vindt in de Mexicaan-

se oerwouden, de uitgangsstoffen te halen voor de massaproductie van de pil. Intussen was de industrie geïnteresseerd en heeft op grond van het onderzoek van Pincus en Marker een middel, bestaande uit oestrogenen en progesteron, ontwikkeld en in 1956 uitgeprobeerd bij honderd vrouwen op het eiland Puerto Rico. Daaruit werd het product enovid, dat in 1957 in Amerika als middel tegen menstruatieklachten en in 1960 ook als anticonceptiemiddel toegelaten.

Korte tijd later kwam de pil ook op de Europese markt, aanvankelijk begeleid door heftige protesten, vooral van de katholieke kerk. Toch verliep de acceptatie veel sneller dan de farmaceutische industrie had verwacht. In de West-Europese landen neemt nu ongeveer eenderde van de vrouwen tussen de puberteit en de overgang de pil.

HORMOONDENKEN

Eigenlijk is het onvoorstelbaar: je neemt iedere dag een pilletje en je kunt met elkaar naar bed zonder zwanger te worden. Wat moet er om dat te bewerkstelligen allemaal gebeuren? Vandaag de dag lijkt dat eenvoudig om uit te leggen. Het menselijk lichaam wordt opgevat als een gecompliceerd systeem dat door verschillende regel- en coördinatiemechanismen wordt gestuurd: bijvoorbeeld door de hersenen, de genen en ook de hormonen. Hormonen zijn stofjes die in bepaalde klieren worden geproduceerd en aan het bloed afgegeven, om via die weg in de zogenoemde doelorganen specifieke functies te stimuleren of te remmen. Door een 'feedback-mechanisme' wordt de hormoonproductie gereguleerd.

Het denkmodel feedbackregulatie stamt uit de mechanica, elektronica en chemie en is een voorbeeld van lineair causaal denken (dit hormoon veroorzaakt in dat orgaan die werking, en als het teveel word, zorgt die werking ervoor, dat de hormoonklier minder produceert). Met behulp van zo'n denkmodel wordt geprobeerd levensverschijnselen op dezelfde manier te begrijpen als verschijnselen uit de anorganische natuur. Wanneer je vergeet dat zo'n model slechts een vereenvoudigend hulpmiddel is, dan kan dat tot de volgende of soortgelijke uitspraken leiden: Premenstruele klachten? Huildagen na de bevalling? Opvliegers in de overgang? Dat zijn slechts de hormonen! Belangrijke emotionele en biografische gebeurtenissen zijn dan alleen nog maar het gevolg van de hormonen.

Dit is een voorbeeld van het reductionistische denken: levensverschijnselen worden gereduceerd tot reacties die logisch te begrijpen zijn. Natuurlijk spelen hormonen een rol bij de overgang en de menstruatie. Niettemin reageert iedere vrouw anders op haar maandelijkse menstruatie en reageert niet iedere vrouw hetzelfde op 'de overgang'. Met deze manier

van denken zeg je blijkbaar nog niets over mogelijke oorzaak, gevolg of begeleidend verschijnsel.

EIGEN RITME

Op grond van zulke lineaire gedachtes over hormonen die orgaanfuncties reguleren, is het vanzelfsprekend dat de volgende stap is: het ingrijpen in het menselijk lichaam met behulp van hormonen. Het menselijke organisme wordt behandeld als een systeem met feedbackregulatie en daardoor tot zo'n systeem gemaakt.

Het principe van de hiërarchische centralistische organisatiestructuur wordt in het moderne management in toenemende mate verlaten, omdat men inziet dat de dialoog en het wederzijdse waarnemingsvermogen voor wat er uit het centrum en uit de periferie komt, noodzakelijk is voor een gezonde organisatie.

Ook het 'hormoondenken' is centralistisch, vergelijkbaar met het denken over de zogenaamde motorische zenuwen en de pompwerking van het hart, bijvoorbeeld: hormonen van de centrale hypofyseklavieroorzaken de ovulatie. Wanneer een arts vanuit dit denken handelt, geeft hij hormonen om bepaalde werkingen te bereiken. En die hormonen hebben ook een duidelijke werking, men denke aan cortison, insuline en ook oestrogenen. Het lichaam wordt echter bij het innemen ervan gedwongen om lineair causaal te reageren: door het regelmatig innemen van de pil krijgt een vrouw iedere maand haar bloeding, niet volgens haar eigen ritme, maar volgens een opgelegd schema.

STRESS

De cyclus van de vrouw heeft een paar bijzonderheden: wat als eerste opvalt, is het ritme. Ritme is niet hetzelfde als maat, ritme heeft namelijk een beetje speelruimte, je kunt ook zeggen chaos, zodat het in zijn verloop, in tegenstelling tot maat, wat onberekenbaar is. Er zijn maar heel weinig vrouwen die in het voorjaar kunnen voorspellen op welke dag ze bijvoorbeeld in oktober hun menstruatie zullen krijgen. Vaak is het herkenbaar waarom de menstruatie bijvoorbeeld een beetje later komt. Stress, spanningen of conflicten, zware lichamelijke belasting: de menstruatie kan op de omstandigheden van lichaam en ziel reageren.

De mechanische maat is berekenbaar en voorspelbaar, het levendig ritme niet. Elk ritme in het lichaam van de mens heeft zo'n bewegelijkheid in zich. Wanneer het ritme van de hartslag te weinig speelruimte heeft en te monotoon wordt, dan kan dat zelfs een teken van een dreigende hartziekte zijn. In dit verband is het interessant, dat over het algemeen de kwaliteit onberekenbaar als iets negatiefs wordt gezien en berekenbaar als positief. Echter: wanneer alles bereken-

baar en voorspelbaar zou zijn, waar kan dan nog iets nieuws ontstaan?

Dat het menstruatieritme met het ritme van de maan samenhangt, zegt iets over de samenhang tussen vruchtbaarheid en de kosmische werking van de maan. Er zijn nog steeds volkeren en stammen, ook leefgemeenschappen in Europa, die zo nauw met de natuur leven, dat alle vrouwen tegelijk bij volle maan hun menstruatie krijgen.

Een tweede aspect van de menstruatiecycclus is zijn opbouw in twee fasen: een soort ritme dat uit twee spiegelbeeldige helften bestaat, zoals dat bij bijna alle levendige ritmes het geval is: de in- en uitademing van de longen – de diastole en systole – het wijd worden en samentrekken, van het hart, het slapen en waken. Zo staat de eerste helft van de menstruatiecycclus in het teken van de opbouw: het slijmvlies van de baarmoeder groeit, het blaasje van de eicel ook en de ziel van de betreffende vrouw, natuurlijk heel algemeen gesproken, is opgewekt, onbelast. Ze beleeft er plezier aan in de wereld op de gebeurtenissen in te gaan en contact te leggen met andere mensen. Na de ovulatie (eisprong) wordt alles anders. Het is de tweede helft van de cycclus. Dan groeit het baarmoederslijmvlies niet meer, het wordt omgevormd, het wordt gestructureerd. Uit de rest van het waterige eiblaasje wordt het gele lichaampje gevormd dat hormonen produceert; de lichaamstemperatuur stijgt ongeveer een halve graad en de ziel verlangt toenemend naar rust en inkeer, voelt de zwaarte van het lichaam en heeft er minder zin in impulsen naar buiten te brengen of van buiten af op te nemen. Wanneer zulke stemmingen en gevoelens te sterk worden, spreekt men van het premenstruele syndroom.

IK-IMPULS

Tijdens het verloop van de cycclus verandert de onderlinge verhouding tussen de wezensdelen. Gedurende de eerste helft (tot de eisprong) is de verbinding tussen het fysieke lichaam en het etherlichaam aan de ene kant en het astrale lichaam en het ik aan de andere kant niet zo intensief. De etherische opbouw overweegt en lichaam en ziel worden niet door een sterk structurerende ik-impuls geremd. Dit gebeurt in de tweede helft, wat zich bijvoorbeeld uit in de hogere lichaamstemperatuur, in de structurering van het baarmoederslijmvlies en de eierstokken en ook in het zich naar binnen keren van de ziel.

Gezien vanuit de wezensdelen is de cycclus dus te beschouwen als een uitademen en inademen, of als slapen en waken, maar dan in een ritme van ongeveer vier weken. Een lossere verbinding tussen de hogere en de lagere wezensdelen (tussen astraal lichaam en ik en het fysiek-etherische lichaam), wisselt af met een intensievere verbinding. De omslagpunten

worden gemarkeerd door de ovulatie en de menstruatiebloeiding. Aan het eind van de lossere, de meer extraverte fase, bevinden zich de vruchtbare dagen, een tijd van grote ontvankelijkheid en vaak ook van verhoogde seksuele gevoelens. Op de overgang van buiten (ook los en open) naar binnen (ook nauw en gesloten) kan ‘een vrucht’ uit de geestelijke wereld mee naar binnen worden genomen. Wanneer dat niet gebeurt, komt twee weken later de menstruatiebloeiding, die markeert dan weer de overgang terug naar buiten.

OFFER OF REINIGING

Deze beweging is tevens het oerbeeld van de waarneming: naar buiten gaan, indrukken opdoen en die mee naar binnen nemen om na te laten klinken en te completeren.

De menstruatiebloeiding zelf is een merkwaardige verschijnsel: een gezonde vrouw bloedt steeds weer opnieuw en als het ware vanzelf, dus zonder verwonding en wel een paar dagen lang. Het gaat hierbij niet om een uitscheidingsproduct zoals urine of speeksel of moedermelk. Het is niet iets wat ze anders te veel zou hebben of wat een bepaalde functie heeft. Het is bloed, de drager van het ik, dat iedere maand aan de aarde wordt afgegeven. Wordt het geofferd? Is het onbewust verdriet om een niet ingetreden zwangerschap? Of is het een soort reiniging, maar dan in de ziel en niet fysiek, om weer open voor nieuwe indrukken te kunnen zijn?

2. De pil en het ritme van het lichaam

De pil zorgt ervoor dat bij de vrouw met de regelmaat van de klok iedere achtentwintig dagen een menstruatieachtige bloeding inzet. Wat een ander beeld als je denkt aan een levendige ‘zee van vrouwen’ die allemaal hun eigen individuele golven door elkaar laten weven. Vrouwen kunnen door de bijzondere mogelijkheden en kwaliteiten van hun gevoelsleven een belangrijke invloed op de cultuur hebben. Wat gebeurt er echter wanneer een groot deel van de vrouwen hun menstruatieritme mechaniseren om hun seksuele leven te verruimen?

Het hiervoor beschreven verschil tussen de eerste en de tweede helft van de cycclus is niet van toepassing op vrouwen die de pil nemen. Die hebben geen ovulatie die de vier weken in twee fasen verdeelt. Daarom vindt er geen kwaliteits- of karakterwisseling plaats en ook geen verandering in de verhouding tussen de wezensdelen tijdens het verloop tussen twee pseudomenstruaties.

De pil neemt de functie van de eierstokken over. Die hoeven niet meer actief te zijn en door de dagelijkse toevoer van constante hoeveelheden oestrogenen en progesterone wordt er verhinderd dat een eicel rijp wordt en er een ovulatie plaats vindt. Tevens wordt het slijm in de baarmoederhals taai en voor zaadcellen moeilijk of ondoorgankelijk. Het baarmoederslijmvlies groeit en differentieert maar ten dele en de eileiders worden veel minder bewegelijk. Hierdoor is de pil een vrij zeker anticonceptiemiddel, dat dankzij de lage hormoonconcentratie relatief weinig bijwerkingen (in de gangbare zin van het woord) heeft.

De pil is geen geneesmiddel, je zou het een lifestyle-middel kunnen noemen.

FEMINISME

De pil heeft zeker een belangrijke invloed op de emancipatiebeweging en de seksuele revolutie in de jaren zestig tot tachtig gehad. Andersom kan je ook zeggen, dat die maatschappelijke omstandigheden een snelle acceptatie en verbreiding van de pil hebben mogelijk gemaakt. Het hoeven niet die uitgesproken barre omstandigheden te zijn, die Margaret Sanger in New York heeft beleefd (zie de eerste aflevering van dit artikel), ook in minder extreme vorm is seksueel geweld geen uitzondering. Evenmin zijn de gevolgen voor het leven van vrouwen te overzien, wanneer er geen anticonceptie ter beschikking staat. Door de pil kregen veel vrouwen het gevoel weerbaarder te zijn, minder uitgeleverd, dat ze meer beschikten over zichzelf.

Aanvankelijk werd dus de pil door de feministische beweging zeer gepromoveerd. Later kwamen er juist uit die hoek in toenemende mate stemmen, die er op wezen dat een vrouw die de pil neemt weliswaar de last van een ongewenste zwangerschap niet hoeft te dragen, maar dat ze daardoor wel voortdurend seksueel ter beschikking staat en het argument, eventueel zwanger te kunnen worden, niet meer telt. Ook wordt er vanuit die hoek kritiek op uitgeoefend, dat zoveel vrouwen zich hormonaal laten manipuleren, terwijl daar vooral mannelijke seksuele en economische interessen de drijfveer achter zijn.

HORMOONRITME

Wanneer de verbinding met de vruchtbaarheid er bij vrouwen na de overgang niet meer is, wordt vaak de spontane seksuele behoefte geringer. Seksualiteit heeft dan geen natuurlijke 'functie' meer in de zin van de voortplanting. Soms kan seksualiteit daardoor uit de relatie verdwijnen, maar het kan zich ook omvormen en, niet direct herkenbaar, de relatie verdiepen. De natuur maakt plaats voor de cultuur. De vrouw kent in die zin een 'leven na de vruchtbaarheid' en wel als enig wezen in de schepping. Dieren

kennen geen leven na de vruchtbaarheid, ze sterven zodra ze niet meer vruchtbaar zijn (dat geldt niet als ze worden gesteriliseerd of gecastreerd), want dan is hun levensdoel – de voortplanting – bereikt. Een probleem na de overgang van de vrouw kan zijn, dat een man zijn natuurlijke spontane seksuele behoeftes niet zo snel verliest.

Wanneer nu een vrouw haar hormoonritme, haar golfbeweging wat betreft de vruchtbaarheid en de seksualiteit, door middel van de pil egaliseert, verdwijnen daarmee ook haar hoogte- en dieptepunten. Er zijn vrouwen, die zeggen, dat de pil uitstekend anticonceptief werkt, omdat ze daardoor sowieso 'geen zin' meer hebben. Anderen beleven die scheiding tussen seksualiteit en voortplanting als een bevrijding, als vrijheid, ze kunnen hun seksuele leven uitleven, zonder angst te hoeven hebben voor een zwangerschap. Door deze scheiding wordt de seksualiteit uit haar natuurlijke context gehaald en kan in cultuur worden gebracht. Dingen niet meer aan de natuur overlaten, maar zelf in de hand nemen en er zo cultuur van maken, is hét motto van de ontwikkeling van de moderne mens. Zodra de seksuele behoeftes door het innemen van de pil er ongeveer drie weken in plaats van één week per maand zijn, wordt het seksuele leven minder door de natuur bepaald en meer door de individuele omgang met deze behoeftes. Hoe die omgang dan is, is heel verschillend. En in hoeverre het begrip vrijheid hier überhaupt op zijn plaats is, is ook de vraag. Op zijn minst kun je stellen, dat het niet gemakkelijk is om in vrijheid met seksuele behoeftes om te gaan, en zeker niet wanneer die door het innemen van de pil worden beïnvloed en uit hun samenhang zijn losgekoppeld.

MECHANISERING

Maar er is nog iets anders: afgezien van de natuurlijke seksuele behoeftes die een mens met de dieren gemeen heeft, kan een seksuele relatie geestelijke dimensies bereiken, die aan de ene kant met het opheffen van de scheiding tussen vrouw en man te maken hebben, en aan de andere kant met de mogelijkheid, een nieuwe menselijke verbinding met een ongeborene ziel aan te gaan en deze zo een toegang tot het aardse leven te verschaffen. Dit zijn momenten die niet te plannen zijn, want ze vergen een zekere intieme ontvankelijkheid. Ontvankelijk zijn betekent ook afhankelijk zijn, open en niet eigenmachtig. Natuurlijk, wanneer een vrouw een anticonceptiepil neemt, wil zij geen ontvankelijk contact met de wereld van de ongeborenen. Toch kan 'een wenk' uit de geestelijke wereld soms nuttig zijn, om op andere gedachten te komen. In hoeverre de manipulatie van de hormonen door het innemen van de pil zulke dimensies geheel, gedeeltelijk of nauwelijks stoort, kan ik

niet zeker zeggen.

Ook met andere voorbehoedsmiddelen wordt geprobeerd, seksualiteit en voortplanting van elkaar los te koppelen, of dat nu een condoom, diafragma, spiraaltje, cyclusmethode of sterilisatie is. Alleen bij de pil wordt er echter in een wezenlijk levensritme van de vrouw ingegrepen: haar natuurlijk ritme verdwijnt en een pseudo-menstruatie komt ervoor in de plaats.

NADERENDE KINDERZIEL

Wanneer een vrouw de pil neemt, verliest haar menstruatiecyclus de mogelijkheid op de omstandigheden van lichaam en ziel te reageren. Zonder pil reageert haar ritme vaak op reizen, spanningen, stress, ziekte, enzovoort. Met de pil verliest ze de golfbeweging, die de tijd tussen twee menstruaties beweging en vorm geeft. Deze tijd wordt door de pil monotoon, hij gaat niet in de ene en niet in de andere richting. Er treedt dus een soort mechanisering en egalisering op in het vrouwelijk lichaam.

Hierdoor verliest een vrouw ook iets van haar bijzondere waarnemingsmogelijkheden, die haar worden verleend door het maandelijkse iets meer naar buiten en iets meer naar binnen gaan, zoals al in het eerste artikel werd beschreven. Je kunt je afvragen welke waarnemingen door die cyclische ex- en incarnatie mogelijk worden gemaakt. Waarschijnlijk zijn het waarnemingen die met de voortplanting te maken hebben. Hoe zou je het orgaan moeten noemen dat iets van een naderende kinderziel kan waarnemen, of iets van de diepere dimensie van een menselijke ontmoeting? Het zijn vragen waarop ik geen antwoord heb, maar die ik me steeds weer opnieuw stel wanneer ik met dit thema bezig ben. Is het zo, dat door de pil het vrouwelijke organisme nog meer van de kosmische ritmen is afgesneden dan het bij moderne mensen al het geval is, en is een vrouw daardoor nog minder ontvankelijk voor aanwijzingen uit de geestelijke wereld, uit de wereld der ongeborenen? Door het gebruik van de pil staat een vrouw in ieder geval meer op zichzelf en seksualiteit heeft minder met de hier besproken geestelijke dimensie te maken, tenzij het haar lukt, die uit eigen kracht weer op te bouwen.

TEGENMACHTEN

Hoewel de baarmoeder zich onder in de buik bevindt, is het toch een orgaan, dat veel met het ritmische systeem te maken heeft. Rudolf Steiner noemt de baarmoeder ook wel een metamorfose van het hart. In zoverre verdient ze naast de grote ritmische organen hart en longen een eigen plaats.

In het tweede deel van de *Grondsteenmeditatie* wijst Rudolf Steiner erop, hoezeer de menselijke ziel in de ritmen van haar organen leeft. Hij noemt met name het ritme van hart en longen. Door het leven in

die ritmen kan de mens zijn gevoel ontwikkelen en de wereld van zijn eigen ik met het wereld-ik in verbinding brengen. Zo leeft een vrouw ook in het ritme van haar menstruatiecyclus, die voor de ontplooiing van haar gevoelsleven een belangrijke rol speelt. Het kunnen leven in en met de ritmen van het eigen lichaam, is een genade voor de ziel, het bevrijdt de ziel uit de te aardse begrenzing.

Wat gebeurt er nu met de cultuur, wanneer een groot deel van de vrouwen, die juist door de bijzondere mogelijkheden en kwaliteiten van hun gevoelsleven een belangrijke invloed op de cultuur kunnen hebben, hun ritme mechaniseren om hun seksuele leven te verruimen? Ik huiver enigszins bij de vraag of je kunt menen dat deze vrouwen dan verhevigd in de invloedssfeer van de twee grote geestelijke tegenmachten komen. Wel is het Ahriman die overal probeert uit bewegelijke en onvoorspelbare ritmen waarin een menselijk gevoel zich kan ontwikkelen, een berekenbare vaste maat te maken. Hij is het ook, die het logische systeemdenken, bijvoorbeeld het door mij genoemde hormoon-denken, toegepast wil zien op het menselijke lichaam. Aan de andere kant is het Lucifer die probeert de mensen wijs te maken, dat het uitleven van seksuele behoeftes, wanneer daaraan geen consequenties verbonden zijn, vrij maakt. Lucifer wil ons bijbrengen, dat vrijheid betekent dat we geen bindende verantwoordelijkheid voor de gevolgen van onze daden hoeven te dragen.

Hiermee wil ik zeker niet zeggen, dat iedereen die de pil neemt zich aan deze tegenmachten uitlevert! Je kunt de dingen niet zomaar omdraaien. Wat ik wil verwoorden, is dat de invloed van de genoemde tegenmachten kan toenemen, hen wordt wellicht meer werkingsmogelijkheid geboden. Iedereen kan ervoor kiezen en bewust proberen deze 'bijwerking' op te vangen of te compenseren.

BEWUSTE KEUZE

Door de hierboven uitgewerkte gedachten wordt het eigenlijk nog veel moeilijker, wat je in de praktijk jonge meisjes, die met veertien, vijftien of zestien jaar de pil willen hebben, kunt zeggen of aanraden. Eigenlijk geldt dat ook voor volwassen vrouwen. In ieder geval zijn dogmatische oordelen hier allerminst op hun plaats. Het enige wat over blijft, is de lange moeizame weg van de eigen oordeelsvorming en van de bewuste keuze. Het is een weg van veel vallen en opstaan.

Bart Maris (47) is gynaecoloog in een antroposofisch therapeuticum in Krefeld. Hij woont en werkt sinds 1986 in Duitsland.

Artikel uit: Motief, Maandblad voor Antroposofie
nr. 79-80, november-december 2004